

บทปริทัศน์บทความเรื่อง งานวิจัยแบบสหวิทยาการ

พุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์

บทความเรื่องงานวิจัยแบบสหวิทยาการที่เขียนโดยศาสตราจารย์ปรีชา ช่างขวัญยืน เป็นบทความที่ใช้ภาษาเรียบง่ายน่าอ่าน อ่านแล้วนอกจากจะได้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานวิจัยแบบสหวิทยาการ ยังได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาหรือการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการอีกด้วย การจัดโครงสร้างนำเสนอมีความเป็นระบบ ลำดับขั้นตอนชัดเจน และสอดคล้องกันดีมาก โดยมีการแบ่งลำดับการนำเสนอออกเป็น 9 ตอน แต่ละตอนมีหัวข้อที่น่าสนใจดังนี้

1. แนวคิด
2. การเรียนการสอนแบบสหวิทยาการกับการวิจัยแบบสหวิทยาการ
3. ความเป็นผู้รู้จริงมากกว่าหนึ่งสาขาเป็นคุณสมบัติสำคัญของนักวิจัยแบบสหวิทยาการ
4. วิชาที่มีธรรมชาติเป็นสหวิทยาการ
5. การวิจัยเป็นคณะ
6. การวิจัยแบบสหวิทยาการควรมีผู้ตรวจสอบ
7. การศึกษาที่เอื้อต่อการวิจัยแบบสหวิทยาการ
8. วิจัยคนเดียวกับวิจัยหลายคน
9. งานวิจัยแบบสหวิทยาการบางตัวอย่าง

สาระสำคัญที่เรียนรู้จากบทความเรื่องนี้เป็นสาระที่เป็นแก่นสารของการศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการ ซึ่งจำแนกได้ 3 ส่วน โดยใช้คำง่าย ๆ 3 คำ คือ อะไร (what), ทำไม (why), และอย่างไร (how) ดังต่อไปนี้

1. สาระที่เป็นความรู้ความเข้าใจว่าการศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการคืออะไร (what) โดยได้พูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัย 2 แนวคิดหลัก คือ แนวคิดแรกเป็นการศึกษาและการวิจัยที่อาศัยความรู้ตั้งแต่สองสาขาวิชาขึ้นไป เรียกว่า *interdiscipline* และแนวคิดที่สองเป็นการศึกษาการวิจัยแบบองค์รวม ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษว่า *holism* นอกจากนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างวิชาและการวิจัยที่มีลักษณะสหวิทยาการ พร้อมทั้งมีการวิเคราะห์วิจารณ์งานวิจัยแบบสหวิทยาการถึง 4 เรื่อง

2. สาระที่เป็นความรู้ความเข้าใจว่าทำไม (why) ต้องมีการศึกษาและวิจัยทางสหวิทยาการ ทำให้ผู้อ่านเห็นความจำเป็นและตระหนักในความสำคัญของการศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการ

มากขึ้น การยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวทั้งกรณีการบำบัดรักษาของแพทย์ และปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้า เป็นจุดเด่นของบทความในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของผู้อ่านให้เกิดความเพียรพยายามและมีพลังในการคิดบุกเบิก ศึกษา และวิจัยแบบสหวิทยาการมากขึ้น

3. สาระที่เป็นความรู้ความเข้าใจว่า การศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการที่ดีต้องทำอย่างไร (how) บทความนี้ได้ชี้ปัจจัยหลักสู่ความสำเร็จของการวิจัยแบบสหวิทยาการที่ดีเลิศว่าต้องมีนักวิจัยที่มีคุณภาพ เป็นผู้รู้จริงมากกว่าหนึ่งสาขาวิชาและต้องมีผู้ตรวจสอบ

ผู้ปริทัศน์บทความเห็นด้วยกับสาระสำคัญของบทความนี้ทั้งสามส่วนและมีความชื่นชมในความสามารถและความพยายามของผู้เขียนบทความเป็นอันมาก เพราะต้องอ่านวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยหลายเรื่อง และต้องอาศัยประสบการณ์ในการศึกษาและวิจัยมาก แต่เพื่อให้มีการศึกษาเจาะลึกการวิจัยแบบสหวิทยาการให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ผู้ปริทัศน์ขอเสนอข้อสังเกตและประเด็นที่ควรมีการศึกษาเจาะลึก 4 ประการ คือ

1. ศัพท์เฉพาะที่ใช้เกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีหลายคำ ในภาษาไทยมีคำว่า สหวิทยาการ สหสาขาวิชา ข้ามสาขา คล่อมสาขา ในภาษาอังกฤษมีคำว่า cross disciplinary, interdisciplinary, multidisciplinary, ข้อสังเกตคือยังไม่มี ความชัดเจนว่าคำเหล่านี้มีความหมายเดียวกัน และใช้แทนกันได้ หรือเป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกัน ถ้าแตกต่างกัน แตกต่างกันอย่างไรร เป็นประเด็นที่น่าจะมีการสังคายนากันในแวดวงวิชาการให้ชัดเจนต่อไป

2. การหาข้อยุติหรือคำตอบในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมีความขัดแย้งไม่สิ้นสุด เนื่องจากการหาข้อยุติโดยใช้หลักการของสาขาวิชาเฉพาะ (discipline) สาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหากมีการใช้หลักการทางสหวิทยาการเพียงสองหรือสามสาขาวิชา ก็อาจให้คำตอบที่แตกต่างกันและขัดแย้งกัน เนื่องจากยังไม่เป็นองค์รวมเพียงพอ เช่น การใช้หลักนิติศาสตร์ หลักรัฐศาสตร์ และหลักเศรษฐศาสตร์ในการพัฒนาในปัจจุบันก่อให้เกิดการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน แต่ผู้คนก็ยังยึดติดกับหลักคิดของตน คำถามคือ ทำอย่างไรจึงจะเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของผู้คนตั้งแต่ระดับรากหญ้าไปจนถึงระดับตัดสินใจของประเทศให้ใช้หลักคิดแบบสหวิทยาการกันอย่างทั่วถึง

3. ความต้องการใช้หรือบริโภคผลงานวิจัยแบบสหวิทยาการ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและ/หรือการพัฒนาประเทศมีมากขึ้นทุกวัน ในขณะนี้นักวิจัยแบบสหวิทยาการมีจำนวนน้อยมาก ที่สำคัญคืองานวิจัยแบบสหวิทยาการที่ดีมักจะเป็นงานวิจัยที่มีผู้วิจัยคนเดียว โดยผู้เขียนบทความระบุว่ายังไม่พบงานวิจัยแบบสหวิทยาการแท้ ๆ ที่มีผู้วิจัยหลายคน ผู้ปริทัศน์มีข้อสังเกตว่า ถ้ายังไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ความหวังที่จะทำให้เกิดการพัฒนาประเทศโดยมุมมองสหวิทยาการจะยิ่ง

เลื่อนลง คำถามเร่งด่วน คือ ควรจะจัดการอย่างไรจึงจะพัฒนางานวิจัยแบบสหวิทยาการ โดยผู้วิจัยหลายคนได้ดียิ่งขึ้น

4. ผู้เขียนบทความนี้ได้ระบุดีชัดเจนว่า ความเป็นผู้รู้จริงมากกว่าหนึ่งสาขา เป็นคุณสมบัติสำคัญของนักวิจัยแบบสหวิทยาการ ซึ่งผู้ปริทัศน์เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อสังเกตคือ เมื่อผู้คนลักษณะอย่างนี้ในสังคมไทยหาได้ยาก ถึงเวลาที่จะถือเป็นการแห่งชาติ (วาระต้น ๆ) แล้วหรือยัง ที่จะต้องเตรียมคนในลักษณะสหวิทยาการในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับต้น ให้มีโลกทัศน์แบบสหวิทยาการ ระดับสูงให้มีความรู้จริงแบบสหวิทยาการ คำถามก็คือ การปฏิรูปการศึกษา และการปฏิรูปการเรียนรู้ ครั้งสำคัญที่กำลังเร่งรัดจัดทำอยู่เวลานี้ จะมีส่วนสร้างสรรค์การศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการให้มากขึ้นอย่างจริงจังได้หรือไม่

ผู้ปริทัศน์เชื่อว่าหลักสูตรการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีหลายหลักสูตร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิตในลักษณะสหวิทยาการ ตัวอย่างเช่น ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มีหลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาและวิจัยแบบสหวิทยาการโดยผู้ปริทัศน์มีส่วนริเริ่มอยู่หลักสูตรหนึ่ง คือ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิตและหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการจึงไม่ได้เริ่มต้นจากศูนย์ แต่โดยที่ความต้องการผู้คนที่มีความรู้ความสามารถและการวิจัยแบบสหวิทยาการก็ไม่มีขีดจำกัด ดังนั้นจึงควรกำหนดวาระแห่งชาติให้มีความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้มีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนางานวิจัยแบบสหวิทยาการกันอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ผู้ปริทัศน์เห็นว่าการนำเสนอบทความเรื่อง “งานวิจัยแบบสหวิทยาการ” ของศาสตราจารย์ปรีชา ช่างขวัญยืน เป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่งของการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศึกษาและการวิจัยแบบสหวิทยาการ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2535). **หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2535)**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์.
- _____ . (2543). **หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2543)**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์.